

Opis popularnonaukowy

Dzieje języka polskiego zaczynają się w średniowieczu. To właśnie z tej epoki pochodzą najstarsze zachowane polskie teksty, wówczas też zaczyna się kształtować pisana polszczyzna, która rozwija się w kolejnych epokach.

Z tą dobą kojarzymy najczęściej takie zabytki jak *Bogurodzica*, *Lament świętokrzyski* czy *Kazania świętokrzyskie*, jednak obok tych najważniejszych i najbardziej znanych tekstów archiwa skrywiają wiele innych, równie cennych zabytków.

Jednym z nich, nawet przez badaczy polskiego średniowiecza wspomnianym bardzo rzadko, są pochodzące z XV wieku *Kazania augustiańskie* (obecnie przechowywane w Bibliotece Jagiellońskiej), przedmiot dociekań w moim projekcie. Jest to fragment zbioru łacińskich kazań, który zawiera bardzo liczne, nieco późniejsze polsko-łacińskie dopiski (notatki, nazywane glosami) na marginesach i między liniami tekstu. To szczególnie rękopis, który stanowi świadectwo powstawania tekstu polskiego kazania opartego na łacińskim źródle.

Dopiski te są wyjątkowe ze względu na sposób ich zapisania oraz funkcjonowania – nie znamy podobnych zabytków pochodzących z XV wieku, które byłyby tak obficie uzupełnione polskimi (lub, jak w tym wypadku, polsko-łacińskimi) glosami, które same zaczynają być nowym tekstem. Również dwujęzyczność tego zbioru jest godna uwagi, pokazuje bowiem relację między ówczesną łaciną, językiem nauki i teologii, a polszczyzną, językiem, który dopiero wkracza do tych dziedzin. *Kazania augustiańskie* stanowią zapis procesu twórczego średniowiecznego kopisty, kaznodziei – są świadectwem tworzenia polskiego tekstu kazania opartego na zapisanym wcześniej tekście łacińskim. Co ważne, pozostaje on w skomplikowanych relacjach do łacińskiej podstawy (od wiernego tłumaczenia po inspirację). To bardzo rzadka sytuacja, żeby w jednym tekście współistniało kilka typów dwujęzyczności i kilka typów tłumaczenia.

Choć zabytek jest tak wyjątkowy na tle zachowanych zabytków średniowiecznych, został zaledwie szczątkowo wydany i ma dotąd jego opracowania. Jest w całości niedostępny dla badaczy i nie funkcjonuje w świadomości badawczej.

Celem mojej pracy jest zarówno naukowa charakterystyka tego zabytku, jak i jego pełna krytyczna edycja. Trzeba go nie tylko ponownie odczytać, ale przeprowadzić analizę porównawczą obu obszarów rękopisu (tekstu głównego i dopisków), co pozwoli na wyodrębnienie właściwego tekstu polsko-łacińskiego oraz przygotowanie poszczególnych elementów naukowej edycji (m.in. indeksu, komentarzy krytycznych, objaśnień form językowych itd.). Trzeba też ten zabytek umieścić i w kontekście prowadzonych w Europie badań nad wernakularyzacją, czyli powstawaniem tekstów w językach narodowych, i w kontekście upiśmiennienia polszczyzny i teorii piśmienności. Ze względu na brak tego typu tekstów wśród zachowanych polsko-łacińskich rękopisów średniowiecznych punktem odniesienia dla *Kazań augustiańskich* mogą być tylko podobne zabytki europejskiego średniowiecza.